

ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ У СТУДЕНТІВ-АГРАРІЇВ

Щепова Д.Р., к.пед.н., ст. викл.

*Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, вул. Ворошилова, 25, м.
Дніпропетровськ, Україна*

di-art-dnepr@i.ua

Здійснено опис і узагальнення поняття навчально-професійної мотивації. Розглянуто основні шляхи формування навчально-професійної мотивації при підготовці майбутніх фахівців аграрної галузі у ВНЗ. Окреслені підходи до формування навчально-професійної мотивації. Розглянута модель інноваційного навчання, зорієнтована на динамічні зміни особистості, як основа для формування навчально-професійної мотивації. Розкрита провідна роль позааудиторної роботи кафедр соціально-гуманітарних дисциплін у формуванні навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців аграрної галузі. Розглянуті основні методи, форми та завдання позааудиторної діяльності студентів аграрного ВНЗ. Окреслені аспекти, що забезпечують вдосконалення загальної професійної підготовки. Автор виокремлює одним з головних завдань позааудиторної діяльності студентів формування професійних якостей та цінностей майбутніх аграріїв.

Ключові слова: мотивація, професійний, аграрний, інноваційний, позааудиторна робота.

ФОРМИРОВАНИЕ УЧЕБНО-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ МОТИВАЦИИ У СТУДЕНТОВ-АГРАРИЕВ

Щепова Д.Р.

*Днепропетровский государственный аграрно-экономический университет, ул. Ворошилова,
25, г. Днепропетровск, Украина*

di-art-dnepr@i.ua

Осуществлено описание и обобщение понятия учебно-профессиональной мотивации. Рассмотрены основные пути формирования учебно-профессиональной мотивации при подготовке специалистов аграрного сектора в вузе. Обозначены подходы к формированию учебно-профессиональной мотивации. Рассмотрена модель инновационного обучения, ориентированная на динамические изменения личности, как основа для формирования учебно-профессиональной мотивации. Раскрыта роль внеаудиторной работы кафедр социально-гуманитарных дисциплин при формировании учебно-профессиональной мотивации будущих специалистов аграрной сферы. Рассмотрены основные методы, формы и задачи внеаудиторной деятельности студентов аграрного вуза. Обозначены аспекты, которые обеспечивают усовершенствование общей профессиональной подготовки. Одним из главных заданий внеаудиторной деятельности студентов является формирование профессиональных качеств и ценностей будущих аграриев.

Ключевые слова: мотивация, профессиональный, аграрный, инновационный, внеаудиторная работа.

FORMING EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL MOTIVATION OF AGRARIAN STUDENTS

Shchepova D.R.

*Dnepropetrovsk state agrarian and economic university, Voroshilova str., 25, Dnepropetrovsk,
Ukraine*

di-art-dnepr@i.ua

The main conception of educational and professional motivation have been described and generalized. Examined the main ways of forming educational and professional motivation during training specialist of agrarian sphere in institute of higher education. The author decrypted the main approaches to the forming of educational and professional motivation. Among them we picked out: system of education, educational establishment, properties of educational presses, subjective particular qualities of students, respectful attitude of teachers toward students, treatment to the work, specificity of educational subject. Examined the model of innovation education which oriented on dynamic changes and development of personality, like a base of forming educational and professional motivation. First of all it is education, which based on original methodic of

development of thinking, creative personality, social and adaptation capability. The author says about creation the model of innovation training in course of humanization of higher education. Revealed the main role of extracurricular work of social and humanitarian chairs in forming educational and professional motivation during the training of future specialists in agrarian sphere. Extracurricular work conducted to development of integral personality formation, which include firmly aspiration for work in agroindustrial complex. The author deals with the main methods, forms and assignments of extracurricular work of students. The author viewed the main perspectives, which ensuring perfection of general professional training. The author singles out one of the main point of extracurricular work of students as forming of future agrarians professional qualities and values.

Key words: motivation, professional, agrarian, innovation, extracurricular work.

Студентський вік переважно припадає на період юності, коли перед людиною постає проблема вибору життєвих цінностей. Юність намагається сформувати внутрішню позицію щодо себе, інших людей, моральних цінностей, обраної професії. Навчально-професійна діяльність, щоб стати ефективною, повинна включитися в цей процес самовизначення, набути особистісного життєвого сенсу, який поєднує розум, почуття і волю та виявляється в спрямуванні творчої пізнавальної активності на життєве самовизначення і професійне самоствердження, оволодіння професією і розвиток своїх потенційних професійних можливостей.

Окремі аспекти формування професіоналізму розглядаються у працях вчених-педагогів Т. Бутенко, В. Кан-Каліка, Я. Коломинського, Н. Лисенко, С. Мельничука, А. Мудрика, Г. Нагорної, Д. Петрової В. Писаренко, І. Прокопенка, І. Синиці, Г. Тарасинко, Г. Шевченко, Т. Яковлевої. Але вивчення процесу формування навчально-професійної мотивації студентів-аграріїв не було предметом спеціального дослідження.

Підготовка студента до професійної діяльності – процес особистісно-орієнтований, спрямований на мотиваційну сферу молодого людини: на її потреби, інтереси. Проте, ми вважаємо, що мотиваційну сферу студента необхідно формувати згідно з вимогами до професії майбутнього аграрника. Отже, метою нашої статті є розгляд основних напрямів формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців аграрної галузі в процесі навчання у ВНЗ.

Перш за все розглянемо, що таке навчально-професійна мотивація. Вона характеризується засвоєнням наукового знання у формі теоретичних понять і вмінь застосовувати їх при розв'язанні професійних завдань, тобто пов'язана із власне професійною підготовкою студента. Специфічні риси навчально-професійної діяльності обумовлені особливостями її мети і змісту, мотивації та форм організації.

У навчально-професійній діяльності можна виокремити два види цілей: ціль як наповнення мотиву (отримати оцінку, знання, досвід, уникнути покарання) і цілі, які задаються іншими людьми і суспільством загалом, до яких належать і власне цілі вищої професійної освіти. Перші витікають із наявного мотиву, другі потребують знаходження адекватного мотиву для створення поштовху до дії [1, с.260].

Навчально-професійна мотивація визначається рядом факторів, специфічних для тієї діяльності, у рамках якої вона існує: самою системою освіти, освітньою установою; особливостями організації навчального процесу; суб'єктивними особливостями самих студентів; особливостями педагогів і їхніх стосунків зі студентами, ставлення до справи, і, нарешті, специфікою самого навчального предмета. Так, позитивне ставлення до предмета, навіть не пов'язане з усвідомленням його професійної чи особистісної значущості, через посилення зовнішньої навчальної мотивації (імпує особистість викладача, сильні комунікативні чи соціальні мотиви, престижність), сприяє результативності навчання. А вже закріплений у результаті позитивно оцінюваної діяльності успіх сприяє формуванню інтересу, який може посилити внутрішню мотивацію. Цій же меті послуговує і розкриття в навчальному діалозі професійної значущості предмета, його ролі в процесі особистісного та професійного зростання.

Можна виділити три підходи до формування навчально-професійної мотивації: індивідуальний, який здійснюється через вивчення провідних мотивів окремих студентів;

типологічний – реалізується через вивчення та використання характерних для факультету, курсу, академічної групи мотивів; топологічний – реалізується через такий тип навчання, який сприяє розвитку соціально-ціннісних та професійних мотивів. Розглядаючи останній підхід, треба наголосити на необхідності активного використання інноваційного навчання. Йдеться про навчання, яке ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [3, с.203]. На наш погляд, для оптимізації формування навчально-професійної мотивації необхідно створити модель інноваційного навчання в руслі гуманізації вищої освіти.

Інноваційне навчання розглядаємо як таке, що зорієнтоване на динамічні зміни особистості. Інноваційні методи навчання студентів вищого аграрного навчального закладу повинні стати основою для формування навчально-професійної мотивації. Запровадження інноваційних методів навчання різноманітним дисциплінам розглядаємо як основу підготовки висококваліфікованого фахівця аграрної галузі, здатного по-новому вирішувати проблеми агропромислового комплексу, особливо це стосується студентів, вихідців із сільської місцевості. Теоретичний аналіз літератури показав, що поряд з традиційними і нетрадиційними методами, дидактичними задачами, усталеними та інноваційними формами організації навчальної роботи необхідно використовувати професійно-орієнтовані форми реалізації поставлених на занятті навчально-виховних цілей [2].

Основними класичними визначаються такі форми навчання: індивідуальна, групова, фронтальна. Поряд з ними використовують також і інноваційні, до яких можна віднести індивідуально-групові, колективні, тьюторські. В умовах традиційного навчання найбільш популярними є індивідуальні та групові форми навчання. На особливу увагу з нашого боку заслуговують такі інноваційні форми навчання, як ділові ігри (сюжетні, рольові, ігри за правилами), психологічні тренінги, методи кейс-стаді та аналізу проблемних ситуацій.

На відміну від традиційних форм проведення занять, дедалі більшого поширення набуває інноваційний підхід до навчального процесу, в основі якого — активна пізнавальна діяльність студентів та інтерактивний підхід. Цей підхід до вибору форм та методів навчання як дуже важливого способу управління діяльністю студентів, а отже, і їхнім індивідуальним психічним розвитком, вимагає від педагогів визначення тих конкретних видів діяльності, які в оптимальній мірі сприяли б досягненню мети при підготовці фахівців. Застосування інноваційних методів навчання сприяє формуванню власної позиції у студента, розвитку критичного мислення, вміння працювати самостійно. Увесь процес навчальної діяльності проходить на позитивному емоційному фоні, що забезпечує підвищення ефективності співробітництва викладача та студентів. При цьому викладач, проводячи заняття, стає не стільки джерелом інформації, скільки організатором усієї роботи, який спрямовує її в потрібне русло, створює сприятливий психологічний клімат у групі, коригує помилки. Роль викладача особливо зростає, коли студенти працюють в умовах ігрових моделей навчання. Це допомагає студентам творчо підходити до процесу навчання взагалі, сприяє розвитку вміння порівнювати альтернативні рішення, бачити неординарні способи розв'язання проблем [4, с. 75].

Формування навчально-професійної мотивації дозволить майбутнім фахівцям аграрної галузі на основі відповідної фундаментальної освіти перебудовувати систему власної професійної діяльності з урахуванням соціально значущих цілей та нормативних обмежень – тобто сформувати особистісні характеристики майбутнього професіонала.

На самому початку навчання важливо допомогти студентам якнайраніше адаптуватися до нових умов навчання у ВНЗ, розумно розподіляти сили і час, набути навичок роботи з інформацією. Мотиваційна сфера особистості є одним із найважливіших факторів, котрий визначає як внутрішній стан, так і зовнішню поведінку людини. У студентському віці відбувається перебудова мотивації, всієї системи ціннісних орієнтацій, з одного боку, і інтенсивне формування спеціальних здібностей з іншого.

Значну роль у формуванні мотивації до професії аграрника, на нашу думку, відіграє позааудиторна робота кафедр, особливо тих, що викладають соціально-гуманітарні дисципліни. Оскільки позааудиторна робота не включена до навчальних планів і не є обов'язковою, вважаємо доцільним, щоб на початковому етапі вона проходила під наглядом викладачів і мала дещо розважальний характер: вікторини, конкурси, тренінгові вправи. У невимушеній обстановці викладачі матимуть змогу краще познайомитися зі студентами, дізнатися про їхні професійні інтереси, оцінити потенціал, виявити здібності тощо.

Важливим чинником формування навчально-професійної мотивації необхідно розглядати соціально-культурну діяльність, яка безпосередньо організовується у ВНЗ. Кафедри університету мають великі можливості щодо організації різних форм проведення позааудиторної роботи. Вони організують лекції, науково-практичні конференції і творчі зустрічі з провідними діячами науки, культури і мистецтва, проводять зустрічі з випускниками аграрних ВНЗ, організують і проводять свята в агропромислових комплексах, екскурсії, пізнавальні тури, у процесі яких студенти не тільки підвищують свій освітній потенціал, але і досягають певного професійно-культурного рівня. Цей вид діяльності, на нашу думку, є одним з напрямів у розвитку особистості студента, формуванні його професійної мотивації.

Зазначимо, що соціально-культурні потреби, духовний світ студента, його цінності, інтереси, мотиви – це підґрунтя, яке визначає осмислення дійсності, професійну спрямованість. І позааудиторна робота кафедр відіграє у цьому процесі визначну роль. Вона стимулює формування особистості майбутнього аграрника у контексті професіоналізації всіх виховних впливів на студентів [5, с.191].

Позааудиторна робота кафедр дозволяє надати процесу набуття професії особистісного забарвлення. Вона містить аспекти, які забезпечують вдосконалення загальної професійної підготовки студентів, серед яких ми виділяємо такі:

- широке використання форм, що відображають специфіку професійної діяльності майбутніх фахівців аграрної галузі;
- моделювання і розв'язання професійних ситуацій;
- створення необхідних умов для вільного професійного розвитку особистості студента, його мислення і культури, шляхом залучення до різноманітних видів творчої професійної діяльності;
- збагачення естетичного досвіду студентів шляхом участі їх у відродженні забутих та створенні нових національно-культурних традицій регіону, міста, вищого навчального закладу;
- формування «Я» – концепції особистості на основі самоосвіти, саморозвитку, самовиховання, самовдосконалення, моральної самозавершеності;
- формування ціннісної складової особистості майбутнього професіонала агропромислового сектору;
- зв'язок з життям суспільства, майбутньою професійною діяльністю студентів;
- професійне і навіть громадянське самовизначення, що характеризує студента як суб'єкта власного життя і власного професійного зростання, яка самореалізує свої сили і здібності;
- розгляд питань щодо професійного самовизначення, формування громадської спрямованості, професійної усталеності;
- формування готовності своєю професійною діяльністю приносити користь людству, позитивне ставлення до себе, інших, світу;
- формування таких якостей, як професійна гідність, вірність обов'язкам, діловитість, уміння вести дискусію, відповідальність.

Основними методами і формами реалізації позааудиторної роботи кафедр у вищих навчальних закладах, на яких ми сконцентрували свою увагу, є: диспути, вечори, конференції, бесіди «За круглим столом», дискусійні клуби, заходи виховного впливу в студентських гуртожитках (із залученням фахівців різного профілю), свята, зустрічі поколінь, відзначення ювілею відомим аграрникам, відзначення українських народних свят, обрядів, ознайомлення з традиціями і побутом народів України, колективний перегляд кінофільмів та вистав з їх подальшим обговоренням, екскурсії історичними місцями рідного краю, до музеїв, картинних галерей, на виставки, до театрів. Шлях до професіоналізму – це не лише відвідування занять та вивчення теоретичного матеріалу, а і максимальне використання особистого часу для самостійного досягнення результату при вивченні та оволодінні обраною професією. Тому ми вважаємо необхідним активне залучення студентів до професійної діяльності ще в рамках навчального процесу та розвитку в них професійної мотивації.

Ми пропонуємо зробити одним з головних завдань позааудиторної діяльності студентів формування у них професійних якостей та цінностей, що включають основні функціональні компоненти їхньої майбутньої професійної діяльності. Така позааудиторна практика буде доповнювати традиційні види роботи, а формування творчого ставлення до професії та професійних умінь буде базуватися на вже наявних у студентів пізнавальних навичках, таких, як робота з літературою, вміння спланувати свою дослідницьку діяльність, аналізувати отримані результати тощо.

Отже, залучення студентів до подібних видів позааудиторної діяльності сприятиме розвитку інтегрального особистісного новоутворення, що включає стійке прагнення до праці в агропромисловому комплексі, наявність спеціальних знань, умінь і навичок, а також комплекс індивідуально-психологічних (вольових, емоційних) якостей, які забезпечують високу ефективність професійного функціонування людини у цій галузі.

У період навчання у вищій школі існує загальна спрямованість студентів на власне майбутнє, і все нинішнє виступає для них у фокусі цієї нової спрямованості їх особистості. Тому ефективність навчання у ВНЗ загалом залежить від того, наскільки високою є мотивація оволодіння майбутньою професією у студентів.

Роблячи висновок, можемо зазначити, що формування навчально-професійної мотивації у майбутніх фахівців аграрної галузі має велике значення при підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних по-новому вирішувати професійні проблеми та поставлені завдання. Основним напрямом формування навчально-професійної мотивації у студентів вважаємо використання в навчальному процесі інноваційних методів викладання, які здатні підготувати майбутніх фахівців аграрної галузі до сучасних умов ринкової економіки, сформувати професійно-ціннісну спрямованість, що загалом відповідає завданням гуманітаризації освітнього процесу в аграрному навчальному закладі освіти. Також, важливим напрямом формування навчально-професійної мотивації є залучення студентів до різнопланових видів позааудиторної діяльності, що сприяє розвитку інтегрального особистісного новоутворення, яке включає стійке прагнення до праці в агропромисловому комплексі, наявність спеціальних знань, умінь і навичок, а також комплекс індивідуально-психологічних (вольових, емоційних) якостей, які забезпечують високу ефективність професійного функціонування людини в цій галузі.

Щодо перспектив подальших досліджень, то, на нашу думку, наукових розробок потребують такі питання, як: дидактичне забезпечення формування навчально-професійної мотивації майбутніх фахівців аграрної галузі; адаптація інноваційних методів, засобів і прийомів розвитку ціннісно-мотиваційної сфери особистості зазначених фахівців при викладанні предметів професійно-орієнтованого циклу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Автономна республіка Крим : [монографія] / О.В. Глузман (ред. кол.) ; АПН України ; Асоціація ректорів пед. ун-тів ; Ін-т вищої освіти. – К. : Знання України, 2009. – 295 с. – Бібліогр. : С. 245–272.
2. Дудко Л. А. Роль інноваційних педагогічних технологій у становленні конкурентоспроможних спеціалістів [Електронний ресурс] / Л. А. Дудко // Мультиверсум : філософський альманах. – К. : Центр духовної культури. – 2004. – № 39. – Режим доступу : http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_39/Dudko_1.htm.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессий / Э. Ф. Зеер – М. : Академический проект, 2004. – 243с.
4. Зінченко В. О. Створення комплексу педагогічних умов для підвищення ефективності формування професійної спрямованості / В. О. Зінченко // Вісн. Луган. нац. пед. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – 2007. – № 12. – Ч. 2. – С. 70-79.
5. Москвичев С. Г. Мотивация, деятельность и управление / С. Г. Москвичев. – Киев-Сан-Франциско, 2003. – 492 с.

REFERENCES

1. Vischa pedagogichna osvita i nauka ukrayini: istoriya, sгодennya ta perspektivi rozvitku. Avtonomna respublka Krim: [monografIya] / O.V. Gluzman (red. kol.); APN Ukayini ; asotsiatsiya rektoriv ped. un-tiv; in-t vischoyi osviti. – K.: Znannya Ukayini, 2009. – 295 s. – Bibliogr.: P. 245–272.
2. Dudko L. A. Rol innovatsiynih pedagogichnih tehnologiy u stanovlenni konkurentospromozhnih spetsialistiv [Elektronniy resurs] / L. A. Dudko // Multiversum: filosofskiy almanah. – K.: Tsentru duhovnoyi kulturi. – 2004. – № 39. – Rezhim dostupu: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_39/Dudko_1.htm.
3. Zeer E.F. Psihologiya professiy / E. F. Zeer – M.: Akademicheskiiy proekt, 2004. – 243 p.
4. Zinchenko V. O. Stvorenniya kompleksu pedagogichnih umov dlya pidvischennya effektivnosti formuvannya profesiynoyi spryamovanosti / V. O. Zinchenko // Visn. lугan. nats. ped. un-tu Im. Tarasa Shevchenka. – 2007. – № 12. – Ch. 2. – P. 70-79.
5. Moskvichev S. G. Motivatsiya, deyatelnost i upravlenie / S. G. Moskvichev. – Kiev-San-Frantsisko, 2003. – 492 p.

УДК 378 (477)

СУТНІСТЬ ВИЩОЇ ПОЛІТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ: ГЕНЕЗА ПОНЯТТЯ

Юхно О.І., аспірант

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, вул. Роменська, 87, м. Суми, Україна

oks.yukhno@yandex.ru

У статті розглянуто генезу поняття вища політехнічна освіта, проаналізовано його зміст. Визначено основні складники професійної освіти. Подано тлумачення понять: технічна освіта, політехнічна освіта, політехнічний інститут. Висвітлено ідею політехнізму в історичній ретроспективі. З'ясовано історичні витоки використання поняття «політехнічний» у назві вищих навчальних закладів та охарактеризовано переваги політехнічної освіти. Розкрито історичні передумови формування вчення політехнізму. Виявлено принципи освітньої системи політехнічної школи у Франції - першого навчального закладу,